

РЕЗЮМЕ

В статье представляется структура населения Польши в межвоенный период по основным демографическим признакам — полу и возрасту на основе результатов переписей населения в 1921 г. и в 1931 г. Для анализа использовались, кроме прочего, такие меры, как коэффициент общей феминизации и по группам возраста, а также медиану возраста, указывая на отличие распределения коэффициентов в городах и деревнях, а также в воеводствах и регионах страны. Кроме того использовался коэффициент демографической старости, коэффициенты демографической нагрузки населения (дети и старое население), а также коэффициент демографической молодости. На этой основе подтверждены изменения величины этих коэффициентов в период 1921—1931 гг, что показывает постепенное старение общества.

STUDIA METODOLOGICZNE

Tadeusz WALCZAK

Nowe przepisy prawne Unii Europejskiej w sprawie statystyki

Przepisy prawne, regulujące zadania, zasady funkcjonowania i odpowiedzialność statystyki wobec władz i społeczeństwa, zajmują bardzo ważne miejsce w całokształcie podstaw prawnych Unii Europejskiej (UE). W traktatach o utworzeniu i funkcjonowaniu Wspólnoty Europejskiej, w tym w traktacie lizbońskim, sprawom statystyki poświęcono odrębny artykuł. Upoważnia on Radę do uchwalania środków w celu tworzenia statystyki, jeżeli jest to konieczne dla działalności Wspólnoty. Artykuł ten stwierdza także, że: *tworzenie statystyki odbywa się w poszanowaniu bezstronności, rzetelności, obiektywizmu, niezależności naukowej, efektywności pod względem kosztów oraz poufności informacji statystycznych; nie powinno to pociągać za sobą nadmiernych obciążeń dla podmiotów gospodarczych*¹.

¹ Dz. U. UE C 291 z 5.12.2007 r.

W prawidłowym funkcjonowaniu statystyki, zgodnie z ciążącą na niej misją wobec społeczeństwa własnego kraju oraz w Europejskim Systemie Statystycznym (ESS), niezwykle istotną rolę odgrywa ustanowienie właściwych przepisów prawnych. Przepisy te muszą w szczególności:

- zdefiniować rolę statystyki oficjalnej (publicznej) i jej odróżnienie od innych systemów informacyjnych, w tym od innych rodzajów badań statystycznych;
- zapewnić służbom statystycznym prawne warunki przestrzegania zasad niezależności i obiektywności;
- stworzyć podstawy prawne zapewniające uzyskiwanie przez służby statystyczne danych z różnych źródeł, w tym zwłaszcza w ramach własnych badań oraz ze źródeł administracyjnych, z uwzględnieniem ich wiarygodności oraz kosztów uzyskiwania i opracowania;
- tworzyć warunki zapewniające harmonijne funkcjonowanie systemów informacyjnych na podstawie jednolitego rozumienia pojęć statystyczno-ekonomicznych, klasyfikacji i systemów identyfikacji;
- tworzyć gwarancje prawne ochrony indywidualnych danych gromadzonych przez służby statystyczne przed ich udostępnianiem osobom nieupoważnionym oraz wykorzystaniem tych danych do celów innych niż badania i analizy statystyczne.

W wyniku trwających od kilku lat w Komisji Europejskiej, z aktywnym udziałem statystyków państw członkowskich, dyskusji dotyczących potrzeby usprawnienia funkcjonowania ESS i doskonalenia bazy prawnej statystyki, Parlament Europejski (PE) i Rada Wspólnot Europejskich (RWE) podjęły kilka aktów prawnych bardzo ważnych dla sprawnego funkcjonowania statystyki. Ich znajomość ma istotne znaczenie również dla funkcjonowania i roli statystyki w naszym kraju.

ROZPORZĄDZENIE PE I RADY W SPRAWIE STATYSTYKI

W pierwszej kolejności należy zasygnalizować ukazanie się rozporządzenia PE i RWE nr 223/2009 z 11 marca 2009 r. w sprawie statystyki europejskiej². Rozporządzenie to podkreśla potrzebę wzmocnienia współpracy i koordynacji między organami odpowiedzialnymi za opracowanie i rozpowszechnianie informacji statystycznych oraz zapewnienia lepszej harmonizacji statystyki europejskiej, przy pełnym poszanowaniu uprawnień krajowych i wspólnotowych instytucji statystycznych. Przewiduje również uproszczenie procedury korzystania z budżetu UE na pokrycie kosztów ponoszonych przez krajowe urzędy statystyczne (KUS) na dodatkowe badania i opracowania ustalane przez Komisję Europejską.

Wśród przepisów ogólnych rozporządzenia warto zwrócić uwagę na sformułowania dotyczące **ściślejszej współpracy oraz koordynacji między ESS i Europejskim Systemem Banków Centralnych (ESBC)**. Ma ona na celu zapewnienie spójności informacji funkcjonujących w obu systemach informacyjnych. Chodzi o ograniczenie obowiązków informacyjnych nakładanych na re-

² Dz. U. UE L 87 z 31.03.2009 r.

spondentów, usprawnienie wzajemnej wymiany informacji z zachowaniem pełnej autonomiczności obu systemów informacyjnych oraz zapewnieniem przestrzegania zasad obowiązujących w nich. Rozporządzenie zwraca także uwagę na potrzebę zapewnienia współdziałania z innymi podmiotami międzynarodowego systemu statystycznego, w celu rozpowszechnienia stosowania wspólnych ustaleń metodologicznych dotyczących jednolitych pojęć, klasyfikacji, metod badań i opracowań. Ma to sprzyjać popularyzowaniu najlepszych doświadczeń, zapewnieniu większej spójności i porównywalności na poziomie światowym.

Akcentując potrzebę zwiększenia zaufania do statystyki, **zarówno krajowe służby statystyczne jak i Eurostat powinny być niezależne pod względem zawodowym, zachowywać bezstronność i obiektywność oraz zapewniać wysoką jakość statystyki, zgodnie z zasadami określonymi w europejskim kodeksie praktyk statystycznych.**

Niezależność zawodowa według rozporządzenia oznacza, że dane statystyczne muszą być gromadzone, opracowywane i rozpowszechniane w sposób niezależny. Chodzi tu zwłaszcza o wybór technik, definicji, metodologii i źródeł, z których statystyka będzie korzystać, terminów i treści merytorycznej wszelkich form rozpowszechniania. Ma się to odbywać w sposób wolny od jakichkolwiek nacisków ze strony ugrupowań politycznych lub innych grup interesu lub ze strony organów wspólnotowych, lub krajowych, bez uszczerbku dla ustaleń instytucjonalnych, takich jak wspólnotowe lub krajowe przepisy instytucjonalne lub przepisy budżetowe, lub określone potrzeby statystyczne.

Pojęcie bezstronności oznacza, że dane statystyczne muszą być gromadzone, opracowywane i rozpowszechniane w sposób neutralny oraz że wszyscy użytkownicy muszą być traktowani w sposób równy.

Pojęcie obiektywności oznacza, że dane statystyczne muszą być gromadzone, opracowywane i rozpowszechniane w sposób systematyczny, wiarygodny i bezstronny oraz przejrzysty dla użytkowników i respondentów.

Rozporządzenie wprowadza nowe zapisy, ważne dla określenia roli statystyki zarówno na szczeblu krajowym, jak i europejskim. Zgodnie z art. 5 **krajowe urzędy statystyczne wyznaczane są przez każde państwo członkowskie jako organ odpowiedzialny za koordynowanie wszelkich działań prowadzonych na poziomie krajowym, mających na celu gromadzenie, opracowanie i rozpowszechnianie statystyki.** Spełniają one jednocześnie rolę punktów kontaktowych Eurostatu w sprawach statystyki. Eurostat zapewnia tworzenie statystyki europejskiej zgodnie z ustalonymi przepisami i zasadami. W tym zakresie ponosi on wyłączną odpowiedzialność za podejmowanie decyzji w sprawie procesów, metod, standardów i procedur statystycznych, jak również w sprawie treści i harmonogramów publikacji statystycznych. Eurostat koordynuje również działalność statystyczną instytucji i organów Wspólnoty, mając w szczególności na względzie zapewnienie spójności i jakości danych oraz ograniczenie obciążeń sprawozdawczych.

Sformułowania zawarte w rozporządzeniu wprowadzają istotne zmiany w porównaniu z ustaleniami prawnymi obowiązujących poprzednio aktów prawnych. Dotyczy to zwłaszcza określenia roli krajowych urzędów statystycznych w odniesieniu do koordynacji rozwoju systemów informacji na poziomie krajowym oraz podniesienia rangi, samodzielności i odpowiedzialności Eurostatu.

Obecnie Eurostat, jako organ statystyczny Wspólnoty odpowiedzialny za rozwój, opracowanie i rozpowszechnianie statystyki, **ponosi wyłączną odpowiedzialność za podejmowanie decyzji w sprawie procesów, metod, standardów i procedur statystycznych, a także w sprawie treści i harmonogramów udostępniania informacji statystycznych.**

Rozporządzenie definiuje również pojęcie ESS jako partnerstwo między Eurostatem oraz krajowymi urzędami statystycznymi i innymi organami krajowymi odpowiedzialnymi w każdym państwie członkowskim za rozwój, opracowanie i rozpowszechnianie statystyki europejskiej.

W celu stworzenia warunków sprzyjających tworzeniu efektywnego systemu statystycznego Wspólnoty, bardziej niż poprzednio odpornego na doraźne, nie zawsze skoordynowane postulaty różnych dyrekcji i grup branżowych Komisji, rozporządzenie ustanowiło **Komitet do spraw Europejskiego Systemu Statystycznego (Komitet ds. ESS). Ma on zapewnić fachowe doradztwo w sprawach rozwoju, opracowania i rozpowszechniania statystyki europejskiej, zgodnie z zasadami przyjętymi w europejskim kodeksie praktyk statystycznych.** W skład Komitetu wchodzi krajowi eksperci do spraw statystyki. Do jego podstawowych zadań należy opracowanie i przedstawianie Komisji opinii dotyczących zwłaszcza:

- przedsięwzięć i środków podejmowanych przez Komisję w celu rozwoju, opracowania i rozpowszechniania statystyki, ich uzasadnienie z punktu widzenia opłacalności, z uwzględnieniem obciążeń nakładanych na respondentów;
- proponowanych kierunków rozwoju i priorytetów przewidywanych w europejskich programach statystycznych;
- inicjatyw w sprawach modyfikacji priorytetów badawczych oraz zmniejszania obciążeń nakładanych na respondentów;
- zagadnień dotyczących poufności informacji statystycznej³;
- doskonalenia kodeksu praktyk statystycznych;
- innych spraw, dotyczących zwłaszcza metodologii niezbędnej do realizacji programów badań statystycznych oraz wnioskowanych przez przewodniczącego Komitetu lub państwa członkowskie.

Komitet przygotowuje również propozycje stanowiska ESS na poziomie międzynarodowym w sprawach o szczególnym znaczeniu dla statystyki europejskiej oraz w sprawach dotyczących reprezentacji ESS w międzynarodowych organizacjach statystycznych.

³ Ze względu na znaczenie spraw ochrony poufności informacji statystycznej (tajemnicy statystycznej), wobec rosnącego zapotrzebowania użytkowników, zwłaszcza ze środowisk naukowo-badawczych, na bardziej szczegółowe dane, Komitet ds. ESS przejmuje obowiązki Komitetu ds. Tajemnicy Statystycznej (Committee on Statistical Confidentiality), utworzonego na mocy Rozporządzenia Rady (Euratom, EWG) Nr 1588/90 z 11 czerwca 1990 r. w sprawie przekazywania danych objętych zasadą poufności do Urzędu Statystycznego Wspólnoty Europejskiej (Dz. U. UE L 151 z 15.06.1990 r.). W nowym układzie prawno-organizacyjnym, organem decydującym w sprawach poufności będzie Komitet ds. ESS, wspomagany przez grupę roboczą ds. tajemnicy statystycznej, odpowiedzialną za wdrażanie decyzji Komitetu oraz grupę doradczą ds. kontroli ujawniania danych, odpowiedzialną za opracowanie metod skutecznej ochrony danych.

W razie potrzeby Komitet ds. ESS ma dokonywać również przeglądu i aktualizacji kodeksu praktyk statystycznych. Zmiany te publikowane są przez Komisję.

Z innych ważnych spraw, regulowanych w rozporządzeniu 223/2009, na uwagę zasługują zwłaszcza:

1. Jakość statystyki. Rozporządzenie definiuje 7 najważniejszych parametrów jakości: zgodność z potrzebami użytkowników, dokładność, aktualność, terminowość, dostępność i przejrzystość, porównywalność oraz spójność. Rozporządzenie zobowiązuje jednocześnie państwa członkowskie do informowania Eurostatu na temat ich oceny jakości przekazywanych danych, a Eurostat do publikowania raportów na temat jakości ESS.
2. Zasady opracowania i wdrażania wieloletnich i rocznych programów prac statystycznych. Programy wieloletnie, zwane europejskimi programami statystycznymi, określające priorytety informacyjne realizowane na potrzeby funkcjonowania Wspólnoty, opracowywane są na okresy do 5 lat i przyjmowane są przez PE i Radę po wstępnej analizie Komitetu ds. ESS, przy udziale niezależnych ekspertów. Analiza ta dotyczy zwłaszcza oceny trafności i opłacalności programów. Na podstawie wieloletnich programów statystycznych opracowywane są programy roczne, uwzględniające najważniejsze w danym roku potrzeby informacyjne Wspólnoty oraz krajowe i wspólnotowe ograniczenia finansowe, a także przedsięwzięcia dotyczące zmniejszenia obciążeń informacyjnych respondentów. Obok opracowań informacyjnych, wynikających bezpośrednio z europejskich programów statystycznych, rozporządzenie przewiduje opracowanie informacji w ramach tzw. europejskiego podejścia do statystyki. Opracowania te mają na celu zapewnienie dostępności zbiorczych danych na poziomie europejskim w krótszych terminach w porównaniu do obowiązujących harmonogramów opracowań ESS oraz ograniczenie obciążeń respondentów w poszczególnych krajach Unii.
3. Przepisy dotyczące ochrony poufnych danych (tajemnicy statystycznej). Rozporządzenie ustala, że dane poufne, tzn. dane umożliwiające bezpośrednią lub pośrednią identyfikację jednostek statystycznych, mogą być wykorzystywane przez KUS, inne organy krajowe oraz Komisję (Eurostat) wyłącznie do celów statystycznych (istnieje jednak możliwość, że jednostka statystyczna, która dostarczyła te dane, wyrazi jednoznaczną zgodę na wykorzystanie ich do innych celów⁴). Rozporządzenie nakłada również na KUS i inne organy krajowe oraz Eurostat obowiązek podejmowania wszelkich niezbędnych środków regulacyjnych, administracyjnych, technicznych i organizacyjnych w celu zapewnienia ochrony fizycznej i logicznej poufnych danych. Pracownicy tych instytucji, mający dostęp do poufnych danych, są obowiązani do przestrzegania wymogu poufności nawet po zakończeniu pełnienia swoich funkcji. Roz-

⁴ W służbach statystycznych w Polsce nie praktykuje się uzyskiwania zgody respondentów na udostępnianie dostarczanych przez nich danych do innych celów niż badania i analizy statystyczne. Wynika to nie tylko z trudności uzyskania takiej zgody, zwłaszcza od znacznej liczby jednostek małych, ale również ze względu na zagrożenie dla spójności i porównywalności wyników (uwaga T. W.).

porządzenie reguluje także zasady przekazywania poufnych danych z KUS do Eurostatu i innych organów ESS, a także między organami ESS oraz członkami ESBC. I tu przekazywane dane mogą być wykorzystywane wyłącznie do celów statystycznych, a z dostępu do nich może korzystać wyłącznie personel zajmujący się działalnością statystyczną w ramach wykonywanej przez niego pracy.

Wychodząc naprzeciw postulatom środowisk naukowych w sprawach uzyskiwania dostępu do danych statystycznych, rozporządzenie dopuszcza możliwość przyznania dostępu do poufnych danych, umożliwiających wyłącznie pośrednią identyfikację jednostek statystycznych, pracownikom naukowym, którzy w ramach prowadzonych badań opracowują analizy statystyczne. W przypadku gdy dane zostały przesłane Eurostatowi, na ich udostępnienie pracownikom naukowym musi wyrazić zgodę organ, który te dane przekazał. Rozporządzenie ustala obowiązek podejmowania przez państwa członkowskie właściwych działań w celu zapobiegania naruszeniom tajemnicy statystycznej oraz nakładania sankcji w stosunku do winnych naruszeń. Rozporządzenie zawiera również wyjaśnienie, że dane uzyskane ze źródeł, które zgodnie z krajowymi przepisami prawnymi są ogólnodostępne, nie są uznawane za poufne dla rozpowszechniania informacji statystycznych uzyskanych na ich podstawie.

4. Uprawnienia dostępu do danych administracyjnych. Mając na uwadze potrzebę zmniejszenia obciążeń nakładanych na respondentów, rozporządzenie zapewnia dostęp do administracyjnych źródeł danych pochodzących z systemów administracji publicznej w stopniu, w jakim dane te są niezbędne do rozwoju, opracowania i rozpowszechniania statystyki europejskiej. Praktyczne ustalenia i warunki niezbędne do uzyskiwania skutecznego dostępu określa, w miarę potrzeb, każde państwo członkowskie.

Przyjęcie rozporządzenia 223/2009 oznacza jednocześnie uproszczenie przepisów prawnych dotyczących statystyki. Rozporządzenie to zastępuje bowiem rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE, Euratom) nr 1101/2008 w sprawie przekazywania do Eurostatu danych statystycznych objętych zasadą poufności, rozporządzenie Rady (WE) nr 322/97 w sprawie statystyki Wspólnoty oraz decyzję Rady 89/382/EWG, Euratom w sprawie ustanowienia Komitetu ds. programów statystycznych Wspólnot Europejskich (SPC).

PRAWNE PODSTAWY PROMOCJI I DOSKONALENIA STATYSTYKI

11 marca 2008 r. PE i RWE podjęły również dwie decyzje, mające w zamierzeniu strategiczne znaczenie dla rozwoju statystyki oraz doskonalenia ESS. Pierwsza (nr 234/2008/WE) dotyczy utworzenia Europejskiego Komitetu Doradczego ds. Statystyki (ESAC), a druga (nr 235/2008/WE) utworzenia Europejskiej Rady Konsultacyjnej ds. Zarządzania Statystyką (ESGAB).

Przyjęcie tych dokumentów poprzedziła dyskusja na temat potrzeby podjęcia niezbędnych rozstrzygnięć zapewniających bardziej skoordynowany i skuteczny rozwój ESS. Ma on uwzględniać stały wzrost zapotrzebowania na dane statystyczne ze strony coraz liczniejszego grona użytkowników statystyki w krajach

przekształcających się w najbardziej konkurencyjne ugrupowanie gospodarki światowej. Trzeba też tu mieć na uwadze zwiększanie się liczby państw członkowskich Unii, która łącznie z krajami należącymi do Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA) i ściśle współpracujących z Unią w dziedzinie wymiany informacji liczy nawet 30 krajów.

Obecnie głównymi użytkownikami informacji statystycznych tworzonych w ramach ESS są, oprócz szerokiego grona użytkowników poszczególnych krajów członkowskich UE, Komisja Europejska, Rada, Europejski Bank Centralny i banki centralne państw członkowskich, sektor biznesowy, instytucje statystyczne organizacji międzynarodowych, ośrodki naukowo-badawcze. Są wśród nich również instytucje edukacyjne, krajowe i międzynarodowe środki masowego przekazu oraz, coraz częściej, indywidualni obywatele różnych krajów, mogący swobodnie korzystać z bardzo szerokiego zakresu informacji dzięki rozszerzającym się możliwościom wykorzystania nowoczesnych technologii informacyjnych.

Mimo, na ogół, pozytywnej oceny obecnego stanu funkcjonowania ESS istnieje odczucie, że wobec gwałtownego wzrostu i tematycznego zróżnicowania potrzeb informacyjnych użytkowników, a także dającej się zauważyć rosnącej niechęci do udziału w badaniach statystycznych ze strony respondentów, zachodzi potrzeba podjęcia bardziej radykalnych rozstrzygnięć organizacyjnych i prawnych, które umożliwiłyby takie ukształtowanie modelu ESS, który byłby w stanie odgrywać oczekiwaną od niego rolę w nowych warunkach.

W tym kierunku zmierzało powołane w lutym 1991 r. decyzją RWE (nr 91/116/EWG) Komitetu Doradczego ds. Informacji Statystycznej w Sferze Ekonomicznej i Społecznej (CEIES). Jego celem miało być wspomaganie Rady i Komisji w sprawach koordynacji polityki statystycznej we Wspólnocie, z uwzględnieniem wymagań użytkowników oraz kosztów ponoszonych przez producentów statystyki.

Dla realizacji tak określonego celu w skład Komitetu weszło 4 reprezentantów Komisji (w tym wyznaczony na przewodniczącego członek Komisji odpowiadający za politykę w dziedzinie informacji statystycznej), przewodniczący Komitetu ds. Statystyki Walutowej, Finansowej i Bilansu Płatniczego, 12 szefów urzędów statystycznych państw członkowskich oraz po 2 przedstawicieli państw członkowskich mianowanych przez Radę spośród działaczy gospodarczych i społecznych oraz środowisk naukowych.

Komitet CEIES odegrał bardzo pozytywną rolę w dziedzinie poprawy współdziałania między użytkownikami i producentami statystyki, w dziedzinie promocji statystyki, w podnoszeniu jej rangi w kierowniczych kręgach Unii oraz w opinii społecznej. Wystąpienia w środkach masowego przekazu członków Komitetu oraz organizowanie seminariów i dyskusji naukowych na aktualne tematy rozwoju statystyki i systemów informacji odegrały pozytywną rolę w podnoszeniu ogólnej świadomości statystycznej. Jednocześnie jednak CEIES, ze względu na wyznaczone mu zadania, a także być może ze względu na skład osobowy, stał się czymś w rodzaju zespołu doradczego Eurostatu, a nie organu zdolnego do wypracowania wizji rozwojowej ESS. **Nie udało się także Komitetowi CEIES wspomóc skutecznie Eurostatu w znalezieniu rozwiązania**

w sytuacji, gdy zgłoszone zapotrzebowanie na informacje statystyczne przekraczało możliwości realizacyjne zarówno krajowych służb statystycznych, jak i Eurostatu. Niepowodzeniem kończyły się zwykle próby rezygnacji z tematów badań o niższym priorytecie. Na przeszkodzie stawały zwykle obawy przed niebezpieczeństwem naruszenia porównywalności szeregów czasowych lub niechęć do występowania o wprowadzenie zmian w przepisach prawnych.

Trzeba także pamiętać o tym, że w okresie, kiedy powstawał CEIES, głównym przedmiotem troski kierowniczych gremiów Unii był Wspólny Rynek oraz Unia Gospodarcza i Monetarna. W następnych latach Komitet stanął przed nowymi wyzwaniem wynikającymi z rozszerzenia Unii oraz związanymi ze zjawiskami integracji społecznej, wyobcowania społecznego oraz trwałego rozwoju.

Na potrzebę wzmocnienia wizji rozwojowej statystyki europejskiej, zarówno na poziomie poszczególnych krajów jak i na poziomie Komisji (Eurostatu), zwrócono uwagę zwłaszcza na 88. Konferencji szefów urzędów statystycznych państw członkowskich (DGINS), z udziałem państw kandydujących do Unii, w Palermo w 2002 r.⁵. Na Konferencji tej wysunięto ideę utworzenia autorytatywnego organu spełniającego rolę Europejskiej Rady Statystyki Oficjalnej, o odpowiednim składzie osobowym i uprawnieniach wnioskowania przyjęcia niezbędnych decyzji na najwyższym szczeblu, zapewniających stworzenie warunków metodologicznych, technologicznych, organizacyjnych i prawnych do funkcjonowania ESS odpowiadającego aktualnym i przyszłym wymaganiom użytkowników informacji statystycznych.

Po 88. Konferencji DGINS ożywiły się dyskusje na temat potrzeby dokonania niezbędnych zmian zapewniających poprawę funkcjonowania ESS i gwarantujących podniesienie jej jakości i skuteczności wobec nowych wyzwań stojących przed statystyką. Trwały one z różnym nasileniem prawie 6 lat⁶. Po tych kilkuletnich dyskusjach, wspólnymi decyzjami PE i RWE sprawy te doczekały się uregulowania prawnego.

ZADANIA I UPRAWNIENIA EUROPEJSKIEGO KOMITETU DORADCZEGO DO SPRAW STATYSTYKI

Decyzja nr 234/2008/WE PE i Rady, powołując do życia Europejski Komitet Doradczy ds. Statystyki (ESAC), uchyliła jednocześnie decyzję Rady nr 91/116 z 25 lutego 1991 r. o utworzeniu CEIES.

W intencji PE i RWE, Komitet Doradczy powstający na miejsce CEIES, powinien pełnić funkcję kanału łączności przekazującego potrzeby i wymagania użytkowników informacji, opinie respondentów oraz oceny producentów statystyki na temat celów wspólnotowej polityki w dziedzinie informacji statystycznej.

⁵ The future of the European Statistical System, 88th DGINS Conference, Palermo, 19—20 September 2002, European Communities, Luxembourg 2003.

⁶ Na przedłużenie się dyskusji na ten temat wpłynęły zapewne również wewnętrzne trudności Eurostatu.

Komitet Doradczy powinien dążyć do ścisłego współdziałania w opracowaniu programów prac do poprawy systemu zarządzania europejskim systemem statystycznym i jakością statystyki Wspólnoty. W tym celu powinien on współpracować ściśle z Komitetem ds. Europejskiego Systemu Statystycznego oraz z Komitetem ds. Statystyki Walutowej, Finansowej i Bilansu Płatniczego.

Komisja Europejska powinna korzystać z opinii Komitetu Doradczego od wczesnej fazy opracowania programu statystycznego Wspólnoty. W szczególności chodzi tu o dostosowanie tego programu do wymogów integracji i rozwoju Europy, sformułowanych przez instytucje Wspólnoty, organy krajowe i regionalne, różne grupy gospodarcze i społeczne, a także ośrodki naukowe.

Decyzja akcentuje zadanie Komitetu w sprawie zapewnienia zrównoważenia zakresu priorytetowych tematów badań z wielkością zasobów niezbędnych do realizacji programów, zarówno na poziomie Wspólnoty jak i organów krajowych, z uwzględnieniem również możliwości obciążenia respondentów, zwłaszcza małych i średnich przedsiębiorstw. Bardzo istotne znaczenie ma możliwość ponownego ustalenia hierarchii ważności poszczególnych tematów badań w przypadku braku wspomnianego zrównoważenia. **Sformułowanie to może budzić uzasadnione nadzieje na pozytywne rozwiązanie istniejącego od dawna i nierozwiązywalnego dotąd dylematu braku zbilansowania zakresu badań z możliwościami wykonawczymi służb statystycznych.**

Ważnym zadaniem Komitetu Doradczego jest przedstawianie Komisji sugestii dotyczących podejmowania nowych kierunków badań statystycznych oraz lepszego dostosowania statystyki europejskiej do potrzeb użytkowników. Mają one uwzględniać koszty ponoszone przez dostawców danych oraz możliwości służb statystycznych opracowujących dane i udostępniających informacje wynikowe.

Należy zwrócić uwagę także na ważny, z punktu widzenia zapewnienia powiązania wspólnotowych programów badań z programami krajowymi, artykuł, akcentujący obowiązek nawiązywania przez Komitet Doradczy współpracy z krajowymi radami statystyki reprezentującymi interesy użytkowników informacji.

Z myślą o zapewnieniu oceny skuteczności działalności Komitetu Doradczego zamieszczono też zobowiązanie przedstawiania rocznych sprawozdań zawierających informacje oceniające stopień uwzględnienia opinii i zaleceń Komitetu w poszczególnych, opiniowanych sprawach.

Komitet składa się z 24 członków mianowanych na 5-letnią kadencję, która może być odnowiona jednokrotnie. Dwunastu członków mianuje Komisja po zasięgnięciu opinii PE i Rady spośród kandydatów zgłoszonych przez poszczególne państwa. Każdy kraj przekazuje Komisji 3 kandydatury specjalistów o powszechnie znanych kompetencjach w dziedzinie statystyki. Ze zgłoszonych kandydatów Komisja dokonuje wyboru 12 członków, zapewniając odpowiednią reprezentację użytkowników statystyki, respondentów oraz przedstawicieli środowiska naukowego, społecznego oraz społeczeństwa obywatelskiego. Pozostali członkowie dobierani są w następujący sposób: członkiem z urzędu jest dyrektor generalny Eurostatu, bez uprawnień do udziału w głosowaniu, 2 członków reprezentuje Komitet ds. ESS oraz po jednym członku reprezentującym: PE, Radę,

Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, Komitet Regionów, Europejski Bank Centralny, Europejską Konfederację Pracodawców Przemysłowych, Europejską Konfederację Związków Zawodowych, Europejskie Stowarzyszenie Rzemiosła i Małych i Średnich Przedsiębiorstw. W skład Komitetu wchodzi również Europejski Inspektor Ochrony Danych.

UTWORZENIE RADY KONSULTACYJNEJ DS. ZARZĄDZANIA STATYSTYKĄ

W marcu 2008 r., decyzją PE i Rady (nr 235/2008/WE), ustanowiona została Rada Konsultacyjna ds. Zarządzania Statystyką (ESGAB)⁷. Decyzję tę należy rozpatrywać w kontekście wysiłków Komisji Europejskiej zmierzających do realizacji strategii wzmocnienia nadzoru nad statystyką w celu zapewnienia jej niezbędnych możliwości wykonawczych oraz ustanowienia europejskich standardów niezależności, wiarygodności i odpowiedzialności krajowych i wspólnotowych organów statystycznych.

Bardzo ważnym narzędziem, pozwalającym na obserwację i kontrolę właściwego funkcjonowania ESS oraz zapewnienia wysokich parametrów jakości statystyki jest kodeks praktyk statystycznych⁸. Opracowany wspólnym wysiłkiem służb statystycznych państw członkowskich UE i Eurostatu i przyjęty przez Komitet ds. Programu Statystycznego (SPC) w lutym 2005 r., określa w sposób kompleksowy europejskie standardy niezależności i jakości krajowych i wspólnotowych organów statystycznych, skonkretyzowane w formie 15 zasad⁹, których przestrzeganie można sprawdzać za pomocą systemu wskaźników oceniających stopień wdrożenia każdej zasady kodeksu.

Przedstawiając w komunikacie skierowanym do Rady i Parlamentu Europejskiego informację na temat strategii wzmocnienia nadzoru UE nad statystyką finansową oraz przyjęty przez SPC kodeks, Komisja Europejska zaproponowała utworzenie skutecznego zewnętrznego organu doradczego dla ESS, pomagającego w monitorowaniu wdrażania kodeksu¹⁰. Podjęcie przez PE i Radę decyzji nr 235 stanowi pozytywną odpowiedź na wniosek Komisji w tej sprawie.

Zgodnie z decyzją PE i RWE, do podstawowych zadań Rady Konsultacyjnej należy dokonywanie corocznej oceny prawidłowości wprowadzania w życie kodeksu praktyk statystycznych w ramach całego ESS i przedstawianie jej Komisji oraz PE i RWE, składanie propozycji w sprawie informowania o kodeksie użytkowników i podmiotów dostarczających dane oraz opracowanie wniosków

⁷ W języku angielskim — European Statistical Governance Advisory Board.

⁸ Zwany także kodeksem postępowania w statystyce europejskiej.

⁹ Niezależność zawodowa, upoważnienie do gromadzenia danych, dysponowanie odpowiednimi zasobami, zapewnienie odpowiedniej jakości, zapewnienie poufności danych, bezstronność i obiektywność, rzetelna metodologia, stosowanie właściwych procedur statystycznych, unikanie nadmiernego obciążania respondentów, efektywne wykorzystanie zasobów, dostosowanie zakresu informacji do potrzeb użytkowników, dokładność i rzetelność, terminowość i punktualność, spójność i porównywalność, dostępność i przejrzystość.

¹⁰ Por. komunikat Komisji skierowany do Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie niezależności, wiarygodności i odpowiedzialności krajowych i wspólnotowych organów statystycznych [COM(2005)217 końcowy].

w sprawie potrzeby aktualizacji przepisów kodeksu. Decyzja przewiduje również, że po trzech latach działalności Rady przeprowadzony zostanie przegląd jej roli i skuteczności.

Rada Konsultacyjna składa się z 7 osób (w tym przewodniczący). Członkowie Rady są wybierani spośród ekspertów posiadających wysokie kompetencje w dziedzinie statystyki, pełnią swoje obowiązki osobiście i są dobierani w taki sposób, aby mogli wносить do pracy Rady różne uzupełniające się umiejętności i doświadczenia.

Po trzech członków Rady powołuje PE i RWE, po konsultacji z Komisją. Funkcje przewodniczącego pełni osoba wybrana przez Radę Europejską po konsultacji z Komisją. Nominację na przewodniczącego zatwierdza Parlament.

Kadencja przewodniczącego i członków Rady Konsultacyjnej trwa 3 lata, z możliwością jednorazowego przedłużenia.

prof. dr hab. Tadeusz Walczak — GUS

SUMMARY

The author stresses the important role of legal regulations to meet the basic functions of statistics. The regulations should especially: define the concept and the role of official statistics in contrast to other statistical activities, provide legal basis to observe the independence and objectivity rules by statistical services, grant legitimation to receive data from different sources.

The legal regulations shall create the methodological conditions of the functioning information systems in the country based on uniform statistical and economic concepts, classifications and identification systems. They should grant a legal protection of individual data obtained from respondents in statistical surveys.

Recently adopted by The European Parliament (EP) and The Council Regulation No. 223/2009 of the 11 March 2009 on European statistics as well as two decisions: No. 234/2008/WE appointing European Advisory Committee on Statistics and No. 235/2008/WE establishing European Consultative Council on Statistics Managing have been discussed.

РЕЗЮМЕ

Автор статьи подчеркивает важную роль юридических решений для правильной реализации основных функций статистики. Эти решения главным образом должны: определять понятие и роль официальной статистики в отличие от других видов статистических обследований, обеспечить статистическим службам юридические основы соблюдения принципов независимости и объективизма, давать законные гарантии